

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра психології у виробничій сфері

**Методичні вказівки
для практичних занять з курсу
“ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЇ”**

**для студентів спеціальності 053 «Психологія»
всіх форм навчання**

**Тернопіль
2018**

УДК 314:159.9
М54

Упорядник:
Стоцький Я.В., докт. істор. наук, професор.

Рецензенти:
Криськов А.А., докт. істор. наук, доцент.

Методичний посібник розглянуто й затверджено на засіданні
кафедри психології у виробничій сфері
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 9 від 26 лютого 2018 р.

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні методичної ради
факультету економіки та менеджменту
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 7 від 18 квітня 2018 р.

Основи демографії : методичні вказівки для практичних занять для
М54 студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання /
Упорядник : Стоцький Я.В. – Тернопіль : Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя, 2018. – 20 с.

УДК 314:159.9

Методичні вказівки розроблено відповідно до навчального плану підготовки
фахівців освітнього ступеня “бакалавр” за спеціальністю 053 “Психологія”

© Стоцький Я.В., 2018
© Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя, 2018

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Розвиток науково-технічного прогресу у сучасних умовах спричинив набуття ролі «людського фактора», що призвело до “соціалізації” економіки та потреби враховувати вплив людського фактора на сфери життя суспільства, Тому важливого значення набувають знання про населення, тобто демографічні знання. Актуальність таких знань посилюється необхідністю вміти професійно аналізувати й оцінювати демографічну інформацію. У багатьох випадках спостерігається певна поверховість пояснення демографічних процесів та їх взаємозв’язків із соціально-економічними явищами попри їх розмаїття й суперечливість. Звичайно, така некомпетентність може призвести до неадекватних оцінок, некоректних висновків. Нині потрібно вивчати закономірності відтворення населення у зв’язку з соціально-економічним розвитком. Розуміти взаємозв’язки між демографічними процесами, з одного боку, та економікою й екологією – з іншого. Володіння демографічними знаннями, особливо майбутнім фахівцям психологічного профілю дадуть можливість професійно орієнтуватися в основних проблемах демографії як науки, розуміти і враховувати в практичній діяльності взаємозв’язки демографічних процесів із соціальними й економічними явищами, оволодівати критеріями та методами оцінки демографічної ситуації. Під час практичних занять розглядатимемо основні питання демографії як навчальної дисципліни: категорії й поняття, методологічні підходи до вивчення демографічних процесів, сучасні тенденції в розвитку населення та їх взаємозв’язок із соціально-економічними явищами та ін.

Тому студентам для ефективної підготовки до практичних занять необхідно *знати*:

- сутність, зміст, структуру та основні категорії загальної теорії народонаселення;
- предмет, основні поняття демографії та її місце у системі знань про народонаселення;
- мету, об’єкт, методи демографічного аналізу, види показників динаміки кількості населення та класи характеристик демографічних структур населення;
- різні групи джерел демографічної інформації, організаційно-методичні принципи проведення переписів населення, статистичні категорії населення;
- основні методи демографічного прогнозування, види методів і види прогнозів;
- аспекти сім’ї, в контексті основного об’єкта демографічної політики (категорії шлюбного стану, структуру сімей, типи сімей);

- демографічні фактори на сучасному етапі в контексті демографічного та соціально-економічного розвитку та основні риси сучасних демографічних процесів в Україні та в світі;
- види, форми, причини, стадії, характеристики міграційних рухів, їхнє значення для соціуму як в українському, так і в світовому масштабі.

На основі вищезазначених аспектів, студенти в процесі практичних занять зобов'язані *вміти* розв'язувати такі проблеми:

- осмислення місця та ролі населення в суспільстві, економіці, природі;
- з'ясування теоретичних і практичних аспектів соціально-економічної та природної зумовленості тих процесів, які відбуваються в населенні;
- передбачення напрямків і причин змін населення та визначення їх впливу на розвиток суспільства й природи;
- аналізування характеристик коефіцієнтів, оцінок, видів та прогнозування природного, просторового і соціального рухів населення в Україні і в світі;
- полівекторність якісних характеристик населення, вплив на них соціальних, культурних, політичних, економічних факторів суспільства;
- практично-прикладне вміння розв'язання таких демографічних аспектів як: подія, процес, знання, ситуація, поведінка, установка, оптимум, когорта тощо;
- накопичення демографічної інформації, методи її опрацювання та застосування.

Таким чином, метою методичних рекомендацій є не тільки ознайомлення студентів з основними тематичними аспектами, які впливають із лекційних занять, а закріплення їхніх знань, спираючись як на ґрунт самостійної студентської роботи у підготовці до практичних занять, так і на такі форми методичних рекомендацій як тематика доповідей, повідомлень, обговорення проблемних питань та дискусійних тем, вивчення контрольних питань для опитування.

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ НАРОДОНАСЕЛЕННЯ – ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ДЕМОГРАФІЇ

План

1. Сутність, зміст загальної теорії народонаселення та передумови її формування.

2. Завдання окремих наук у вивченні населення.

3. Місце демографії в системі знань про народонаселення.

4. Значення загальної теорії народонаселення для розвитку демографії.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Загальна теорія народонаселення.

2. Роль людського чинника у сучасних глобалізаційних процесах.

Теми для дискусій:

Загальна теорія народонаселення як навчальна дисципліна для спеціальності “психологія”

Контрольні запитання:

1. В чому полягає сутність і зміст загальної теорії народонаселення?

2. Яка структура системи знань про народонаселення?

3. Окресліть завдання окремих наукових напрямків у вивченні народонаселення.

4. Перечислять та охарактеризуйте основні категорії загальної теорії народонаселення: народонаселення, якість населення, розвиток населення, відтворення населення.

5. Яке значення загальної теорії народонаселення для розвитку демографії?

Література: [2, с. 5 – 12; 4; 5, с. 9 – 18; 6; 12].

ТЕМА 2. СИСТЕМА ДЕМОГРАФІЧНИХ НАУК

План

1. Предмет та об’єкт демографії.

2. Основні категорії та поняття демографії.

3. Передумови перетворення демографії на систему демографічних наук.

4. Структура системи демографічних наук.

Теми для виступів студентів з доповідями:

“Історія демографічної думки в Україні:

а) демографічна думка в Україні у XVIII столітті;

б) розвиток демографічної думки в Україні у XIX – на початку XX століття;

в) розвиток демографічної думки в Україні за радянської доби;

г) сучасні демографічні дослідження в Україні”.

Проблемні питання і завдання:

Спеціалізація та інтеграція в дослідженні демографічних процесів.

Теми для дискусій:

Дискусійне поле предмету демографії.

Контрольні запитання:

1. Яке місце демографії у системі знань про народонаселення?
 2. В чому полягає предмет демографії?
 3. Які передумови перетворення демографії у систему демографічних наук?
 4. Охарактеризуйте структуру системи демографічних наук.
 5. Як визначити предмет і завдання окремих складових системи демографічних наук?
 6. Розкрити основні поняття демографії.
 7. Назвіть найвідоміших українських і зарубіжних демографів.
- Література:** [2, с. 13 – 22; 4; 5, с. 19 – 32; 7].

ТЕМА 3. ДЕМОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

План

1. Сутність, мета і завдання демографічного аналізу.
2. Основні методичні підходи та етапи демографічного аналізу.
3. Методи демографічного аналізу.
4. Поперечний та поздовжній аналіз.
5. Практичне значення демографічного аналізу.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Поперечний та поздовжній аналіз – традиційні методи дослідження демографічних процесів.
2. Роль потенційної демографії у вивченні демографічного потенціалу.
3. Соціологічні методи в демографії.

Контрольні запитання:

1. В чому полягає сутність і мета демографічного аналізу?
2. Охарактеризуйте основні методичні положення демографічного аналізу.
3. Назвіть методи демографічного аналізу.
4. Яке місце займає демографічна сітка в аналізі демографічних процесів?
5. Поясніть значення абсолютних та відносних показників динаміки кількості населення.
6. Які відомі демографічні структури населення?

Література: [2, с. 23 – 35; 4; 5, с. 77 – 120; 15; 17; 25; 26].

ТЕМА 4. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО НАСЕЛЕННЯ

План

1. Класифікація демографічної інформації.
2. Джерела інформації про населення.
3. Переписи населення, етапи їх розвитку.
4. Принципи та організаційно-методичні засади проведення переписів населення.
5. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: організація та основні результати.
6. Поточний облік демографічних подій.
7. Соціальні вибіркові обстеження населення.
8. Списки та реєстри населення.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Категорії населення та врахування їх під час проведення переписів.
2. Короткий історичний огляд переписів населення України.

Теми для дискусій:

Інформація про населення: об'єктивні і суб'єктивні сторони.

Контрольні запитання:

1. Значення демографічної інформації для практичної та наукової діяльності.
 2. Джерела демографічної інформації та її класифікація.
 3. Переписи населення, їх завдання та організаційно-методичні принципи проведення.
 4. Сутність категорій постійного та наявного населення, критерії їх визначення.
 5. Етапи становлення та розвитку переписів населення.
 6. Поточний облік демографічних подій.
 7. Списки, реєстри та обстеження населення.
 8. Всеукраїнський перепис населення 2001 року
- Література:** [2, с. 36 – 47; 3, с. 27 – 53; 4; 5, с. 60 – 75; 11; 14].

ТЕМА 5. ДЕМОГРАФІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

План

1. Сутність демографічного прогнозування та його завдання.
2. Класифікація демографічних прогнозів.
3. Оцінка чисельності населення на перспективу на різних історичних етапах.
4. Перші прогнозні розрахунки населення України.
5. Сучасні прогнози населення України.

6. Прогнози населення ООН.
7. Методи демографічного прогнозування.
8. Практичне використання результатів демографічних прогнозів.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Прогнозний сценарій: його зміст і призначення.
2. Установи та організації, що займаються розробкою прогнозів населення в Україні.

Теми для дискусій:

Демографічний прогноз і розвиток населення України.

Контрольні запитання:

1. Розкрийте об'єкт і головну мету демографічного прогнозування.
2. Як розвивалося демографічне прогнозування в Україні?
3. Висвітліть основні напрямки демографічного прогнозування.
4. Проаналізуйте поділ демографічних прогнозів за характером.
5. Розкрийте методiku прогнозного сценарію.
6. Висвітліть види прогнозів.
7. Поясніть сутність методу «пересування віків» або «методу компонент».
8. Який основний зміст методу аналогій або референтного прогнозу?
9. Які особливості методу експертних оцінок та методу екстраполяції?
10. Розкрийте оцінки й прогнози ООН в глобальному масштабі і щодо окремих країн, в т. ч. й України в контексті кількості населення.

Література: [2, с. 48 – 58; 3, с. 226 – 254; 4; 10; 20].

ТЕМА 6. СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ ДЕМОГРАФІЇ

План

1. Сутність сім'ї та її життєвий цикл.
2. Типи сімей.
3. Шлюб, шлюбність, шлюбна поведінка, шлюбний стан.
4. Склад сім'ї та сімейний склад (сімейна структура) населення.
5. Процеси, що впливають на демографічний розвиток сім'ї.
6. Сучасні тенденції демографічного розвитку сімей.
7. Демографічний аналіз шлюбності та розлучуваності.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Сім'я і домашнє господарство.
2. Припинення шлюбу – овдовіння та розлучення.
3. Сучасне шлюбно-сімейне законодавство.

Теми для дискусій:

Поняття шлюб, шлюбність, шлюбна поведінка, шлюбний стан у Вашому розумінні.

Контрольні запитання:

1. Сутність сім'ї як об'єкта демографії.
2. Назвіть життєвий цикл сім'ї.
3. Які процеси впливають на демографічний розвиток сім'ї?
4. Охарактеризуйте сімейний склад (сімейна структура) населення.
5. Які основні тенденції зміни кількості та складу сімей на сучасному етапі?
6. У чому полягають підходи у вивченні сім'ї в таких науках, як соціологія, економіка, етнографія, педагогіка, право?
7. В чому полягає значення понять "сім'я" і "домогосподарство".

Література: [2, с. 59 – 67; 3, с. 226 – 254; 4; 5, с. 189 – 230; 8; 14; 21].

ТЕМА 7. ДЕМОГРАФІЧНИЙ РОЗВИТОК*План*

1. Погляди античних філософів на проблему перенаселення. Сутність концепції "географічного детермінізму".
2. Політико-економічний підхід щодо оцінки співвідношення збільшення населення та розвитку суспільства. Сутність теорії Мальтуса.
3. Концепція "демографічного переходу".
4. Зміна кількості населення світу: загальна тенденція, історична ретроспектива, географічні відмінності.
5. Еволюція наукових поглядів на якість населення. Сутність та призначення показника "індекс розвитку людського потенціалу".
6. Характеристика динаміки народжуваності, смертності, шлюбності та розлучуваності в Україні. Регіональні відмінності в динаміці демографічних процесів в Україні.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Демографічний чинник формування маркетингового середовища.
2. Особливості економіко-демографічного моделювання.
3. Проблеми якості населення у працях членів Римського клубу.
4. Порівняльний аналіз розвитку людського потенціалу в окремих країнах.

Теми для дискусій:

Теорія Т. Р. Мальтуса і сучасне неомальтузіанство: міфи і реальності.

Контрольні запитання:

1. Висвітліть історизм проблеми взаємозв'язку економічних та демографічних факторів.
2. У чому суть напрямку дослідження на мікрорівні?
3. У чому суть напрямку дослідження на макрорівні?

4. Для чого необхідно врахувати демографічні фактори у розробці соціальних і економічних програм?
5. Розкрийте напрямки впливу демографічних факторів на ринок праці.
6. Поясніть взаємозв'язок і взаємозалежність основних вікових груп населення у соціальній та економічній сферах, а також у гендерній.
7. Які необхідно врахувати методологічні положення при вивченні взаємозв'язків демографічних і соціально-економічних процесів?
8. Розкрийте фактори, які впливають на зміни кількості населення?
9. Висвітліть проблему якості населення.
10. Які є ключові цілі окремого індивіда і, загалом, населення в процесі життєдіяльності?
11. Проаналізуйте індекс розвитку людського потенціалу, його порогові значення.
12. Які основні чинники впливають на демографічну ситуацію в Україні?

Література: [1, с. 116 – 132; 2, с. 68 –87; 7; 13; 16; 22 – 24].

ТЕМА 8. ДЕМОГРАФІЧНА ПОЛІТИКА. МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ

План

1. Сутність демографічної політики, мета і засоби.
2. Поняття “демографічна ситуація”. Показники, що характеризують демографічну ситуацію.
3. Демографічна політика в Україні: засоби, напрями, інструменти реалізації.
4. Поняття міграцій та їх класифікація. Міграційні потоки та міграційні когорти.
5. Етапи розвитку міграцій.
6. Вплив міграцій на ринок праці. Вимірювання міграцій населення.

Теми для виступів студентів з доповідями:

1. Концепція демографічного розвитку України на період до 2020 р.
2. Демографічна політика в сучасному світі.
3. Міграції як просторова самоорганізація населення.

Теми для дискусій:

1. Міграції і ринок праці.
2. Сімейна політика в розвинених країнах

Контрольні запитання:

1. Висвітліть проблему регулювання демографічних процесів.
2. Розкрийте концепцію «демографічний перехід».
3. Проаналізуйте поняття «демографічна політика».

4. Які є основні напрямки демографічної політики та яка її особливість?
5. Що таке демографічна ситуація та які її принципи?
6. У чому суть парадигми модернізації та кризи сім'ї?
7. Коротко висвітліть особливості сімейної політики в окремих розвинених країнах.
8. Що таке міграція та який її вплив на приріст населення?
9. Розкрийте міграційні закони Г. Равенштейна.
10. Проаналізуйте типи міграції.
11. Які є форми і причини міграційних рухів?
12. Висвітліть три стадії процесу міграції.
13. Охарактеризуйте етапи міграційних рухів.
14. Які є впливи і наслідки міграції на суспільство загалом і на українське зокрема?

Література: [1; 2, с. 88 – 105; 3, с. 201 – 226; 4; 5, с. 231 – 248; 7; 9; 11, с. 176 – 237; 368 – 418; 14, с. 361 – 416; 18].

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАПИТАНЬ ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ

1. Географія народонаселення вивчає:

- А) соціологічні аспекти відтворення населення, характер взаємодії суспільства в цілому та народонаселення як однієї з його підсистем;
- Б) густоту і характер розселення;
- В) відмінності демографічної поведінки окремих груп та індивідів залежно від соціального статусу;
- Г) вплив демографічних процесів на зміну генофонду.

2. Просторовий рух населення –

- А) характеризується коефіцієнтом народжуваності, коефіцієнтом смертності та природним приростом населення;
- Б) рух через кордони тих чи інших територій з метою постійного або тимчасового перебування на новому місці;
- В) сукупність змін соціальних ознак людей, перехід з однієї соціальної групи до іншої;
- Г) динаміка народжень та смертей, шлюбів та розлучень, які змінюють чисельність населення природним шляхом.

3. Для аналізу демографічної поведінки та ставлення населення до різних демографічних подій використовують методи –

- А) математичні;
- Б) статистичні;
- В) соціологічні;
- Г) картографічні.

4. Аскриптивні характеристики населення –

- А) рідна мова;
- Б) конфесійна належність;
- В) стать;
- Г) джерело доходу.

5. Що вивчає історична демографія?:

- А) проблеми загальних та специфічних законів народонаселення, системи законів народонаселення кожної суспільно-економічної формації, співвідношення соціального та біологічного в народонаселенні, структуру системи знань про народонаселення;
- Б) характер впливу економічних та соціальних факторів на відтворення населення;
- В) історію розвитку населення світу, континентів, окремих регіонів і країн, визначаючи таким чином реальне історичне значення

інтенсивності соціальної, природничої та міграційної рухливості населення при різноманітних соціально-економічних формаціях;

Г) немає правильної відповіді.

6. Демографія це –

А) центральна частина системи знань про народонаселення;

Б) наука, що вивчає оболонку Землі;

В) це історія народу, яка включає в себе історію його житла, одягу, харчування, його родинного укладу, форм побуту;

Г) немає правильної відповіді.

7. Вперше категорії наявного й постійного населення були застосовані бельгійським демографом і статистиком А. Кетле:

А) 1846 р.;

Б) 1839 р.;

В) 1841 р.;

Г) 1845 р.

8. «Старіння знизу» – це наслідок:

А) зниження народжуваності, скорочується чисельність дітей;

Б) зростання чисельності старих людей;

В) зниження смертності у старому віці;

Г) немає правильної відповіді.

9. Домогосподарство – це:

А) історична форма організації життя людей. Її форми і функції змінюються із розвитком виробництва, техніки, технології, суспільних відносин, культури в цілому;

Б) цілеспрямована діяльність державних органів і інших соціальних інститутів у сфері регулювання процесів відтворення населення, покликана зберігати або змінювати тенденції динаміки чисельності, структури, розселення і якості населення;

В) особливості обміну економічних відносин залежно від конкретних соціально-культурних умов;

Г) немає правильної відповіді.

10. Демографічна когорта –

А) це сукупність людей, в яких протягом одного й того ж відрізка часу відбулася певна демографічна подія;

Б) психічний регулятор поведінки індивіда, зумовлений ставленням його до певних демографічних подій;

В) найбільш раціональний тип відтворення населення як з точки зору інтенсивності процесів народжуваності й смертності, так і відтворення демографічних структур і міграції населення;

Г) немає правильної відповіді.

11. Згідно з українським законодавством, шлюбний вік для чоловіків з:

- А) 15 років;
- Б) 16 років;
- В) 17 років;
- Г) 18 років.

12. Середня тривалість життя в Україні (чоловіки) – роки:

- А) 52;
- Б) 62;
- В) 72;
- Г) 82.

13. Соціальні характеристики населення –

- А) джерело доходу;
- Б) статус зайнятості;
- В) професія;
- Г) освіта.

14. У віковій структурі населення віковий інтервал 75-90 років – це:

- А) II період зрілості;
- Б) літні люди;
- В) старі люди;
- Г) довгожителі.

15. Який конгрес у 1872 р. ухвалив рекомендації щодо регулярного (не рідше одного разу на 10 років і, за можливості, в роки, що закінчуються на «0» здійснення загальних переписів населення (обліку не юридичного, а наявного населення) та віднесення всіх даних до конкретно визначеного моменту часу?:

- А) Санкт-Петербурзький;
- Б) Варшавський;
- В) Парижський;
- Г) Київський.

16. Перший у світі загальний перепис населення в США у 1790 році тривав:

- А) день;
- Б) тиждень;
- В) рік;
- Г) півтора року.

17. Поняття імміграції та еміграції найдоцільніше використовувати в:

- А) міжнародній міграції;
- Б) внутрішній міграції;

- В) сезонній міграції;
- Г) маєтниковій міграції.

18. Визначте період розвитку суспільства, коли розпочались сезонні міграції:

- А) доіндустріальний;
- Б) початок «демографічного вибуху»;
- В) «Демографічний вибух»;
- Г) високий ступінь технологічного розвитку.

19. Термін «демографічний перехід» у демографічній літературі був запропонований демографом:

- А) Ноутстайном;
- Б) Ландрі;
- В) Гійяром;
- Г) Прибитковою.

20. Середній вік населення України, за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., становив:

- А) 38,9 року;
- Б) 48,9 року;
- В) 58,9 року;
- Г) 68,9 року.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ЗАЛІКУ

1. Сутність і зміст загальної теорії народонаселення.
2. Передумови формування системи знань про народонаселення.
3. Завдання окремих наук у вивченні народонаселення.
4. Значення загальної теорії народонаселення для розвитку демографії.
5. Предмет демографії.
6. Еволюція розвитку демографії як науки.
7. Передумови перетворення демографії у систему демографічних наук.
8. Структура системи демографічних наук.
9. Спеціалізація та інтеграція в дослідженні демографічних процесів.
10. Сутність, мета і завдання демографічного аналізу.
11. Об'єкти демографічного аналізу.
12. Етапи демографічного аналізу.
13. Вимоги до вихідної інформації.
14. Методи демографічного аналізу.
15. Поперечний та поздовжній аналіз.
16. Потенційна демографія – новий напрям демографічного аналізу.
17. Практичне використання результатів демографічного аналізу.
18. Роль інформації про населення.
19. Класифікації демографічної інформації.
20. Переписи населення як джерело інформації про населення.
21. Етапи становлення та розвитку переписів населення.
22. Принципи проведення переписів населення.
23. Всеукраїнський перепис населення.
24. Списки, реєстри та вибіркові обстеження населення.
25. Сутність демографічного прогнозування та його завдання.
26. Класифікації демографічних прогнозів.
27. Перші прогнозні розрахунки населення України.
28. Методи демографічного прогнозування.
29. Сутність методу “пересування віків”.
30. Прогнози населення ООН.
31. Практичне використання результатів демографічних прогнозів.
32. Сучасні прогнозні оцінки населення країн і світу в цілому.
33. Сім'я та її життєвий цикл.
34. Поняття шлюб, шлюбність, шлюбна поведінка, шлюбний стан.
35. Функції сім'ї.
36. Типи сімей.
37. Сімейний склад населення.
38. Склад сім'ї.

39. Тенденції демографічного розвитку сім'ї та їх наслідки.
40. Процеси, що впливають на демографічний розвиток сім'ї.
41. Основні концепції взаємозв'язку демографічного та соціально-економічного розвитку.
42. Механізм взаємовпливу демографічних і соціально-економічних процесів.
43. Сутність економіко-демографічного моделювання.
44. Необхідність урахування демографічних чинників у соціально-економічному розвитку на сучасному етапі.
45. Особливості динаміки чисельності населення світу та окремих регіонів.
46. Сутність явища "демографічний вибух".
47. Зміни у світовій демографічній ситуації в останньому столітті другого тисячоліття.
48. Відмінності тенденцій демографічних змін у різних типах країн.
49. Поняття "демографічна криза".
50. Якість населення та її оцінка різними вченими.
51. Оцінка рівня людського розвитку експертами ООН.
52. Сутність процесу регулювання демографічних процесів та його об'єктивна необхідність.
53. Демографічна політика: сутність, цілі, засоби та інструменти реалізації.
54. Демографічна ситуація та показники, що її характеризують.
55. Ознаки кризової демографічної ситуації.
56. Характеристика демографічної ситуації в Україні.
57. Основні напрями демографічної політики в Україні.
58. Сімейна політика в розвинених країнах.
59. Сутність міграцій. Підходи до їх класифікації.
60. Стадії процесу міграції.
61. Етапи розвитку міграцій населення.
62. Вплив міграцій на демографічну ситуацію.
63. Вплив міграцій на ринок праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Демография. Современное состояние и перспективы развития [Текст] / под ред. Д. И. Валентея. – М., 1997.
2. Дорошенко Л. С. Демографія [Текст] / Л. С. Дорошенко. – К.: МАУП, 2005.
3. Муромцева Ю. І. Демографія [Текст] / Ю. І. Муромцева. – К., 2006.
4. Народонаселение: Энцикл. Словарь [Текст] / ред. кол. А. Я. Кваша, Г. Г. Меликьян, А. А. Ткаченко и др. – М., 1994.
5. Прибиткова І. М. Основи демографії [Текст] / І. М. Прибиткова. – К., 1995.
6. Система знаний о народонаселении [Текст] / под ред. Д. И. Валентея. – М., 1991.
7. Современная демография: учеб. пособие [Текст] / под ред. А. Я. Кваши, В. А. Ионцева. – М., 1995.

Додаткова

8. Антонов А. И. Кризис семьи и пути его преодоления [Текст] / А. И. Антонов, В. А. Борисов. – М., 1990.
9. Архангельский В. Н. Демографическая политика: цели, принципы, приоритеты [Текст] / В. Н. Архангельский. – Саранск, 2000.
10. Бахметова И. М. Методы демографического прогнозирования [Текст] / И. М. Бахметова. – М., 1982.
11. Бутов В. И. Демография [Текст] / В. И. Бутов. – М; Ростов н/Д, 2003.
12. Валентей Д. И. Основы демографии [Текст] / Д. И. Валентей, А. Я. Кваша. – М., 1989.
13. Котлер Ф. Основы маркетинга [Текст] / Ф. Котлер. – М., 1992.
14. Медков В. М. Демография [Текст] / В. М. Медков. – Ростов н/Д, 2002.
15. Микитенко В. В. Демографический анализ поколений [Текст] / В. В. Микитенко. – М., 1979.
16. Пирожков С. И. Демографические перспективы формирования трудового потенциала [Текст] / С. И. Пирожков. – К., 1991.
17. Пирожков С. И. Трудовой потенциал в демографическом измерении [Текст] / С. И. Пирожков. – К., 1992.
18. Привалова Н. Н. Опыт регулирования демографических процессов в зарубежных странах [Текст] / Н. Н. Привалова, М. В. Руцкая, Н. И. Марченко // Демографическое развитие и становление рынка труда Республики Беларусь: сб. науч. трудов. – Минск, 1996.
19. Римашевская И. М. О методологии определения качественного состояния населения [Текст] / И. М. Римашевская // Демография и социология. – Вып. 6. Качество населения. – 2001. – № 2.

20. Рыбаковский Л. Л. Методологические вопросы прогнозирования населения [Текст] / Л. Л. Рыбаковский. – М., 1978.
21. Рябов І. Сім'я та відтворення населення в Україні [Текст] / І. Рябов // Економіка України. – 1998. – № 4. – С. 86 – 88.
22. Самуэльсон П. Экономика [Текст] / П. Самуэльсон. – М., 2002. – Т. 2.
23. Сови А. Общая теория населения [Текст] / А. Сови. – М.: Прогресс, 1997. – Т. 2.
24. Сорокин П. Современное состояние России [Текст] / П. Сорокин // Новый мир. – 1992. – № 4.
25. Стешенко В. С. Опыт применения метода когорт для изучения рождаемости на Украине в послевоенный период [Текст] / В. С. Стешенко // Проблемы демографической статистики. – М., 1966.
26. Фильрозе Э. Очерк потенциальной демографии [Текст] / Э. Фильрозе. – М., 1975.

ЗМІСТ

Загальні методичні поради	1
Тема 1. Загальна теорія народонаселення – теоретична основа демографії	5
Тема 2. Система демографічних наук	5
Тема 3. Демографічний аналіз	6
Тема 4. Джерела інформації про населення	7
Тема 5. Демографічне прогнозування	7
Тема 6. Сім'я як об'єкт демографії.....	8
Тема 7. Демографічний розвиток.	9
Тема 8. Демографічна політика. Міграція населення.....	10
Приклади тестових запитань змістовних модулів	12
Запитання для заліку	16
Список літератури	18